

Leopold II. i belgijska kolonijalna vlast u Kongu

Bliznac, Mihael

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:166903>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij povijesti i sociologije

Mihael Bliznac

Leopold II. i belgijska kolonijalna vlast u Kongu

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij povijesti i sociologije

Mihael Bliznac

Leopold II. i belgijska kolonijalna vlast u Kongu

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijesti,
znanstvena grana hrvatske i svjetske moderne i suvremene povijesti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2022.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 15. 9. 2022

MIHAEL BLIZNAC, 0122232376

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

U ovom radu bit će prikazano stjecanje i kontrola novih teritorija, eksploatacija resursa i radne snage te zločini belgijskog kralja Leopolda II. na području Konga. U tekstu će biti objašnjeni fenomeni imperijalizma i kolonijalizma koji su na kraju 19. stoljeća doživjeli svoj vrhunac. Nadalje, prikazat će se vladavina Leopolda II. i stanje Kraljevine Belgije prije Berlinske konferencije (1884. – 1885.), a kojoj su dobili Kongo na upravu. Obradit će se i Berlinska konferencija koju je sazvao njemački kancelar Otto von Bismarck, a organizirana je radi podjele Afrike. U potonjem će ustrajati Leopold II., zahtijevajući vlastiti „komad“ Afrike, što će u konačnici rezultirati stvaranjem tzv. Slobodne Države Kongo koja će biti u njegovom vlasništvu. Leopold II. započeti će 1885. veliku eksploataciju resursa u Kongu, pri kojem se posebno ističe kaučuk s kojim će Leopold II. držati svjetski monopol u trgovini gumom. Najveći rad u Kongu pao je na leđa domorodaca koje su Leopoldovi plaćenici prisilili na težak fizički rad pod brojnim prijetnjama. Također, razmatrat će se i svjetska kritika njegove vladavine u Slobodnoj Državi Kongo, koja će naposljetku dovesti do Leopoldove prodaje Konga belgijskoj vladi 1908. godine. Valja naglasiti da brojni povjesničari smatraju vladavinu Leopolda II. nad Kongom jednom od najokrutnijih imperijalističkih vladavina.

Ključne riječi: *Leopold II., Slobodna Država Kongo, imperijalizam, kolonijalizam, Berlinska konferencija, eksploatacija, prisilni rad, zločini.*

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Belgija i Leopold II.....	3
3. Pothvati kralja Leopolda II.....	5
3.1. Gradnja imidža i ekspedicije.....	5
3.2. Berlinska konferencija.....	6
4. Slobodna Država Kongo.....	9
4.1. Uspostavljanje Konga kao kolonije.....	9
4.2. Eksploatacija resursa.....	10
4.3. Brutalnosti i zločini.....	11
5. Kritika Slobodne Države Kongo.....	14
5.1. Kraj Leopoldove vladavine Kongom.....	16
6. Zaključak.....	17
Grafički prilozi.....	19
Literatura.....	20

1. Uvod

Imperijalizam¹, politika i ideologija koja je doživjela vrhunac u 19. stoljeću, ostavila je traga na društvu. Imperijalistički sustav potpune dominacije i gospodarske eksploatacije donosio je snažni ekonomski impuls kolonizatoru, a domaćina je ponajviše ostavljao u kompletnom rasulu. Primjer jedne brutalne imperijalističke vladavine započeo je nakon završetka Berlinske konferencije 1885. godine. Leopold II., ambiciozni belgijski kralj, dobio je u ime svoje države nešto više od 2.600.000 km² teritorija u srcu Afrike, ali ga je pretvorio u svoje privatno vlasništvo.

Proučavajući teme koje se vežu uz povijest zemalja koje se smatraju dijelom Trećeg svijeta,² povjesničari se često susreću s problemom nedostatka relevantne literature na hrvatskom jeziku. Tako se i za Slobodnu Državu Kongo danas na hrvatskom jeziku ne može naći dovoljno adekvatne literature koje će pobliže opisati samu srž stanja, već samo okvirnu situaciju. Za ovaj rad korištena je literatura pretežito na engleskom jeziku, dok se literatura na hrvatskom jeziku koristila za stvaranje opće slike stanja u Africi, zbivanja u Europi te definiranja pojmova kao što su imperijalizam i kolonijalizam.

Ovaj rad u prvom poglavlju teži opisivanju geopolitičke situacije u kojoj se nalazila kraljevina Belgija te analizi u pogledu kolonijalne ekspanzije od strane Leopolda II. Leopold II. je shvatio da mu se otvaraju vrata za širenje svog utjecaja na afrički kontinent nakon slabljenja brojnih kolonijalnih država. Shodno tomu, Leopold II. je poslao mnoštvo ekspedicija na prostor današnje Demokratske Republike Kongo, među kojima je najpoznatiji Henry Morton Stanley. Na taj način Leopold II. uspio je uspostaviti kontrolu nad teritorijem, te mu je preostalo da uvjeri ostale kolonijalne sile da mu i službeno dopuste da vlada tim područjem. Drugo poglavlje obuhvaćat će samu Berlinsku konferenciju. Njemačka na čelu sa željeznim kancelarom Ottom von Bismarckom, ujedinjena i željna uključivanja u

¹ Sustav politika i ideologija kojemu je cilj stvoriti, održavati i širiti imperij kroz svijet. Imperijalizam je sustav totalne političke dominacije i ekonomske eksploatacije koji ima izravnu povezanost s kolonijalizmom i ekspanzionističkom politikom, te zadovoljava ambicije političkih i ekonomskih interesnih skupina koje žude za profitom i moći. 2. „Imperijalizam“. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 4. 9. 2022. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27200>

² Pojam potječe od francuskog sociologa Alfreda Sauvyja iz 1956. i njegova djela *Treći svijet: nerazvijenost i razvijenost*. Opisuje bivše kolonije koje su postale samostalne i bore se za ravnopravnost u svijetu. Danas ih se smatra zemljama u razvoju. 4. „Treći svijet“. *Proleksis enciklopedija*, pristup ostvaren 4. 9. 2022. <https://proleksis.lzmk.hr/49169/>

imperijalističku eksploataciju, sazvat će konferenciju na kojoj će brojne države dobiti kolonije, uključujući i Belgiju. Naposljetku, treće poglavlje dotaknut će se najvećeg projekta belgijskog kralja, Slobodne Države Kongo. Leopold II. je, kao i svaki drugi imperijalistički vladar, u koloniji vidio bogatstvo, a javnosti je prikazivao više ciljeve kao pokrštavanje i modernizaciju zemlje.

Krajem 19. stoljeća Kongo je bio pretežito prašumska zemlja koja je posjedovala brojna bogatstva koja je kralj eksploatirao, a posebno sirovinu za proizvodnju gume po imenu kaučuk. S eksploatacijom kaučuka Leopold je, praktički, držao svjetski monopol trgovine gumom. Međutim, prikupljanje, obrada i prijenos spomenutog resursa predstavljali su preveliki trošak. Leopoldova vojska je počela izrabljivati domorodačko stanovništvo. Prisilni rad pod prijetnjama sakaćenja, ubojstava članova obitelji i još mnoštvo toga, izravno ili neizravno, doveli su do smrti nekoliko milijuna ljudi. Njihova okrutnost u postupanju prema domorocima ostavila je veliki trag nad samim stanovništvom koje se i danas može osjetiti. Cilj ovog rada jest, uz već navedeno opisivanje geopolitičke situacije prije Berlinske konferencije, pružiti detaljan prikaz vladavine Leopolda II. na afričkom teritoriju i njenu kritiku. U ovom radu posebno su naglašeni ljudi poput Rogera Casementa i Edmunda Morela, ljudi koji su svojedobno shvatili što se zapravo događa u Kongu i obavijestili svjetsku javnost o zločinima Leopolda II. u Africi. Posljedično, ovo je bio jedan od razloga zbog kojeg je belgijski vladar ostao bez tog golemog kolonijalnog posjeda u ranim godinama 20. stoljeća.

2. Belgija i Leopold II.

Belgija je svoju neovisnost stekla 1831. godine. Kratko ujedinjenje s Nizozemskom iz 1815. godine, urušilo se nakon ustanka u Bruxellesu 1830. godine. Ustanak je ubrzo postao nacionalni pokret za neovisnost te je u samoj Belgiji dosegao vrlo visoke razmjere. Nakon proglašenja neovisnosti na prijestolje nove kraljevine postavljen je Leopold I., član loze njemačkih prinčeva Saxe-Coburg te otac zloglasnog Leopolda II.³ Politička situacija za vrijeme Leopolda I. je bila dosta turbulentna. Na vlasti su se izmjenjivale: Katolici (Unionistička stranka) i Liberalna stranka, a prekretnica za Liberalnu stranku jest 1848. godina. Postupno jačanje liberalizma dovelo je do slabljenja katoličke strane i vladavine liberala sve do 1884. Valja napomenuti da su njihove politike usmjerile belgijsku ekonomiju prema ekonomskom liberalizmu i kapitalizmu.⁴ Krajem 70-ih pojavit će se i socijalisti na političkoj sceni Belgije, ali svaka stranka ostat će u sjeni velikog kolonijalističkog pothvata Leopolda II. Belgijska ekonomija bila je vrlo uspješna zahvaljujući industrijalizaciji koja je uspostavljena još za vrijeme francuske vladavine. Industrija se oslanjala na proizvodnju parnih strojeva, lokomotiva i čelika, a belgijska buržoazija je prosperirala. Problem koji se stvarao u belgijskom javnom prostoru odnosio se na problem njihovog nacionalnog identiteta. Unutarnji sukob između sjevernjaka Flamanaca s južnjacima Valoncima stvarao je mnogo problema unutar države i njenog školskog sustava koji je omalovažavao govornike flamanskog jezika. Pitanje nacionalizma iskoristili su pristaše katoličke strane koje je nezadovoljstvo nacionalnom podjelom i opadanjem gospodarstva početkom 80-ih godina dovelo do uspona na vlast 1884. godine i suradnje s Leopoldom II.⁵

Godine 1835. Leopold I. je dobio sina, prijestolonasljednika njegovog kraljevstva Leopolda II. Leopold II. je kao mladić bio nezgrapan, ponašanjem bitno drukčiji u odnosu na tada uobičajeno ponašanje člana neke kraljevske obitelji. Njegov odnos s obitelji je bio hladan, pogotovo s ocem s kojim je komunicirao preko kraljevih tajnika, a njegova obitelj nije bila zadovoljna ponašanjem mladog belgijskog prijestolonasljednika. Od mlade dobi pokazao je interes za geografiju i trgovinu, ali školovao se za časnika u vojsci. Leopold je iznimno brzo napredovao te je već u ranim dvadesetima dobio čin generala belgijske vojske.⁶

³ Dunn, Kevin. *Imagining the Congo: The International Relations of Identity*. Palgrave Macmillan, New York, 2003. Str. 21.

⁴ Witte, E., Craeybeckx, J., Meynen, A. (2009). *Political History of Belgium from 1830 onwards*. ASP, Bruxelles, 2009. str. 61.

⁵ Cook, Bernard. A. *Belgium - A History*. Peter Lang Publishing, Inc. New York, 2002. str. 67, 78, 84.

⁶ Hochschild, Adam (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. Mariner Books, Boston, 1999. str. 32-33.

Vjenčao se s mladom habsburgovkom Marijom Henriettom 1855. kako bi se te dvije države više povezale. Njihov brak je bio vrlo hladan. Imali su četvero djece, a njegov jedini sin i prijestolonasljednik umro je u dobi od 9 godina što je na Leopoldu ostavilo velik trag. U mladosti, Leopold je volio putovati, posjetio je mnoge države u Europi, posebice one oko Sredozemnog mora putujući ratnim brodovima. Uviđajući prostranstva svijeta, sama pomisao da će on vladati malom Belgijom teško mu je padala. U svojim je putovanjima tražio način da stekne kolonije, a pogotovo je bio zadivljen španjolskom kolonijalnom poviješću. Zanimljiva činjenica jest da je za vrijeme boravka u Sevilli, mjesec dana proveo u arhivima ne bi li istraživao njihove kolonijalne posjede i profit koje su donosili Španjolskoj. Volio je čitati knjige, dokumente i ugovore koji su se bavili kolonijama. Posebno je bio zainteresiran za knjigu *Java: Kako upravljati kolonijom*⁷ da je čak stupio u kontakt s autorom da mu pobliže opiše upravljanje, stvaranje plantaža, izvoz i gradnju infrastrukture. Brojni povjesničari smatraju da je najveća stvar koju je on u kolonijama vidio predstavljao ogromni profit koji se iz njih mogao izvući. U gore navedenoj knjizi stekao je određena znanja kao što su bonusi za izvanredan rad te prisilni rad, vjerujući da je prisilni rad najbolje sredstvo civiliziranja ljudi koje je ionako smatrao barbarima, ali i vrlo jeftinom radnom snagom⁸

Nakon svih tih putovanja i istraživanja, Leopold je postao iznimno gladan kolonija. Počeo se uplitati u vanjske poslove tražeći svoje mjesto u kolonijalnoj podjeli svijeta. Čak je bio zainteresiran za argentinsku provinciju Entre Rios te njihove otoke. Smatrao je da je za njih dobro da dođu pod zaštitu belgijskog kralja, pri čemu bi on dobio na upravu zemlju koja je tri puta veća od njegovog kraljevstva. Nadalje, ulagao je u kompanije koje su se bavile trgovinom i prijevozom iz kolonija, pokušao je kupiti i Fidži te je i dalje zavirivao u svaki slobodni kutak zemlje nastojeći investirati u njega radi bogaćenja. Činjenice koje iznosi Adam Hochschild pokazuju da je Leopoldu stjecanje kolonija značilo samo stjecanje profita, što je dakako vodilo prema stjecanju moći u svijetu. Također, stanje u onovremenoj Belgiji, pa tako i u ostatku Europe, bilo je takvo da je parlament stjecao sve veću moć dok su kontrolu u kolonijalnom svijetu i dalje kontrolirali plemići i ostali bogati trgovci. Leopold je dočekao dolazak na prijestolje 1865. pokazujući još veći interes za kolonijama, prilika ipak se još nije ukazala stoga se je bavio projektima u Belgiji te je nestrpljivo čekao priliku.⁹

⁷ James William Bayley Money, *Java: Or, How to Manage a Colony. Showing a Practical Solution of the Questions Now Affecting British India*, 1861

⁸ Isto, str. 36-38.

⁹ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*, str. 38-39.

3. Pothvati kralja Leopolda II.

3.1. Gradnja imidža i ekspedicije

Ususret velikim ekspedicijama koje su se za vrijeme Leopoldovog života počele provoditi u Africi, belgijski kralj shvatio je da se na afričkom kontinentu stvorila prilika za dobivanje kolonija. Međutim, mala državica kao Belgija teško da će dobiti kolonijalne posjede pored velikih kolonijalnih sila. Stoga se Leopold II. počeo prikazivati kao veliki zaljubljenik u istraživanja i filantrop. Počeo je skupljati informacije o cijelom afričkom kontinentu i istraživanjima, te je naposljetku počeo nuditi sponzorstvo poznatim istraživačima kao što je Verney Lovett Cameron, kojem je donirao 100.000 franaka. Leopold je u svjetskoj javnosti polako počeo graditi imidž velikog dobrotvora za neistražena afrička prostranstva. Pritom, njegova je uprava nad kolonijom trebala izgledati potpuno altruistično. Leopold je napravio i korak dalje te je 1876. organizirao veliku geografsku konferenciju. Sudionici su bili brojni uglednici iz istraživačkog svijeta, čelnici britanskog abolicionističkog pokreta, katolički misionari, vojni časnici i dr. Na toj velikog glamuroznoj konferenciji dogovoreno je stvaranje Međunarodne afričke organizacije (fra. Association Internationale Africaine) na čelu s Leopoldom II. kao predsjednikom. Naime, dogovor s konferencije je bio da će se njezino sjedište nalaziti u Bruxellesu, a da će Leopold biti predsjednik prvu godinu.¹⁰

U vrijeme održavanja konferencije, Henry Morton Stanley se nalazio u Africi. Leopold je konferenciju održao zbog afričkog teritorija, a najpoznatiji istraživač Afrike nije prisustvovao. Prilikom povratka s nove avanture, o Stanleyu se moglo pročitati u svim novinama. Stanleyevi uspjesi zainteresirali su Leopolda, te je naposljetku skovao plan da zaposli Stanleya da za belgijsku državu provodi ekspedicije u području oko rijeke Kongo.¹¹ U siječnju 1878. Leopold je poslao svoje suradnike, Sanforda i Greindla, da posjete Stanleya za vrijeme njegova boravka u Francuskoj te da mu ponude posao u Međunarodnoj afričkoj organizaciji. Stanley je bio vidno polaskan ukazanom prilikom te samim priznanjem jednog europskog monarha. Međutim, odbio je ponudu te je nastavio svoje avanture. Leopold je nastavio vršiti pritisak na njega. Naposljetku je taj pritisak urodio plodom i Stanley je pristao posjetiti Leopolda. Susret Leopolda II. i Stanleya prošao je vrlo dobro, što ni ne čudi s obzirom da su bili vrlo slični ljudi. Ambicioznost, lukavost i zajednički interesi bili su

¹⁰ Isto, str, 40.

¹¹ Isto, str, 57, 58.

zajedničke odlike koje su ih „krasile“. Ubrzo su Stanley i Leopold dogovorili suradnju i povratak Stanleya u Kongo pod belgijskom zastavom.¹²

3.2. Berlinska konferencija

Imperijalistički svijet se našao u novoj fazi nakon ujedinjenja Njemačke 1871.¹³ Pruska, napokon ujedinjena, htjela se upisati u kolonijalističku kartu svijeta. Suprotstavljene strane koje predvodi Ujedinjeno Kraljevstvo već stoljećima crpe resurse iz udaljenih dijelova svijeta, dok neke zemlje - poput Španjolske i Portugala - postupno slabe. Leopold II. je shvatio kakva je situacija te je zaključio kako je najbitnija stvar za dobivanje kolonije pridobiti kancelara Bismarcka. Naravno, Leopold II. je svoje činove prikazivao altruističnima te je čak uspio dobiti podršku i Sjedinjenih Američkih Država. Najzaslužniji za pridobivanje SAD-a bio je Henry Sanford, američki diplomat koji je radio kao veleposlanik u Belgiji. Sanford je uspio uvjeriti Američkog predsjednika i suradnike da je Leopoldov interes za Kongo potpuno altruistični.¹⁴

„Bogata i mnogoljudna prostranstva Konga se istražuju pod zastavom društva Internacionalna Afrička Organizacija, kojoj je predsjednik belgijski predsjednik. Veliki dijelovi teritorije su dani organizaciji na upotrebu od strane plemenskih vođa, ceste se otvaraju, parobrodi putuju zemljom i razvoze robu... Sve pod jednom zastavom koja nudi slobodu i ukidanje trgovine robovima. Cilj organizacije je čisto filantropski. On ne cilja na političku moć, ali traži neutralnost Konga“.¹⁵

Pismo Henrya Sanforda pročitano u Kongresu 1884.
--

Interes za teritorij oko rijeke Kongo osim Belgije, pokazivali su i Francuska i Portugal. Rasprava po pitanju Konga nije se nikako mogla riješiti, stoga je za Leopolda II. ključno bila uključivanje nove sile koja će se postaviti kao glavni sudac raspodjele kolonijalnih posjeda.¹⁶ Pruski kancelar Bismarck, kako bi riješio međunarodne konflikte po pitanju novootkrivenih i nekoloniziranih afričkih prostora, odlučio je sazvati konferenciju

¹² Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. Str.60-63.

¹³ Isto, str, 83.

¹⁴ Isto, str, 77

¹⁵ Isto, str, 78.

¹⁶ De Leon, Daniel. „The Conference at Berlin on the West-African Question“. *Political Science Quarterly*, Vol. 1, No. 1. 2019. str. 119.

(15. 11. 1884. – 26. 2. 1885.) koja će riješiti afričko pitanje¹⁷. Tjedan dana prije same konferencije, Njemačko Carstvo i Međunarodna afrička organizacija, tj. Leopold II., dogovorili su se da će Njemačka dati Kongo Leopoldu II. na upravu.¹⁸ Belgijski kralj je nastavio, tijekom konferencije, ustrajati na priznanju njegove kolonije. Priznanje Engleza stekao je prijetnjom da će, ukoliko ne dobije ono što zahtijeva, sve svoje posjede prodati njihovim neprijateljima Francuzima, što Englezima nipošto nije odgovaralo, stoga su pristali ustupiti „maloj“ Belgiji veliki prostor oko rijeke Kongo.¹⁹ Leopold II. je iz te konferencije izašao kao pobjednik. Jedan od zaključaka konferencije bilo je međunarodno priznanje Slobodne Države Kongo, dano na upravu Leopoldovoj organizaciji dok je on priznat kao predsjednik.²⁰ Leopold je ostvario ono što je htio, dobio je dijelove Afrike koje je Stanley „istraživao“ pod belgijskim protektoratom. Francuzi i Portugalci su dobili sitne dijelove Konga, no Leopold je dobio one vrlo bitne za protok robe uključujući i luku Mataldi, vrlo važnu za transport.²¹

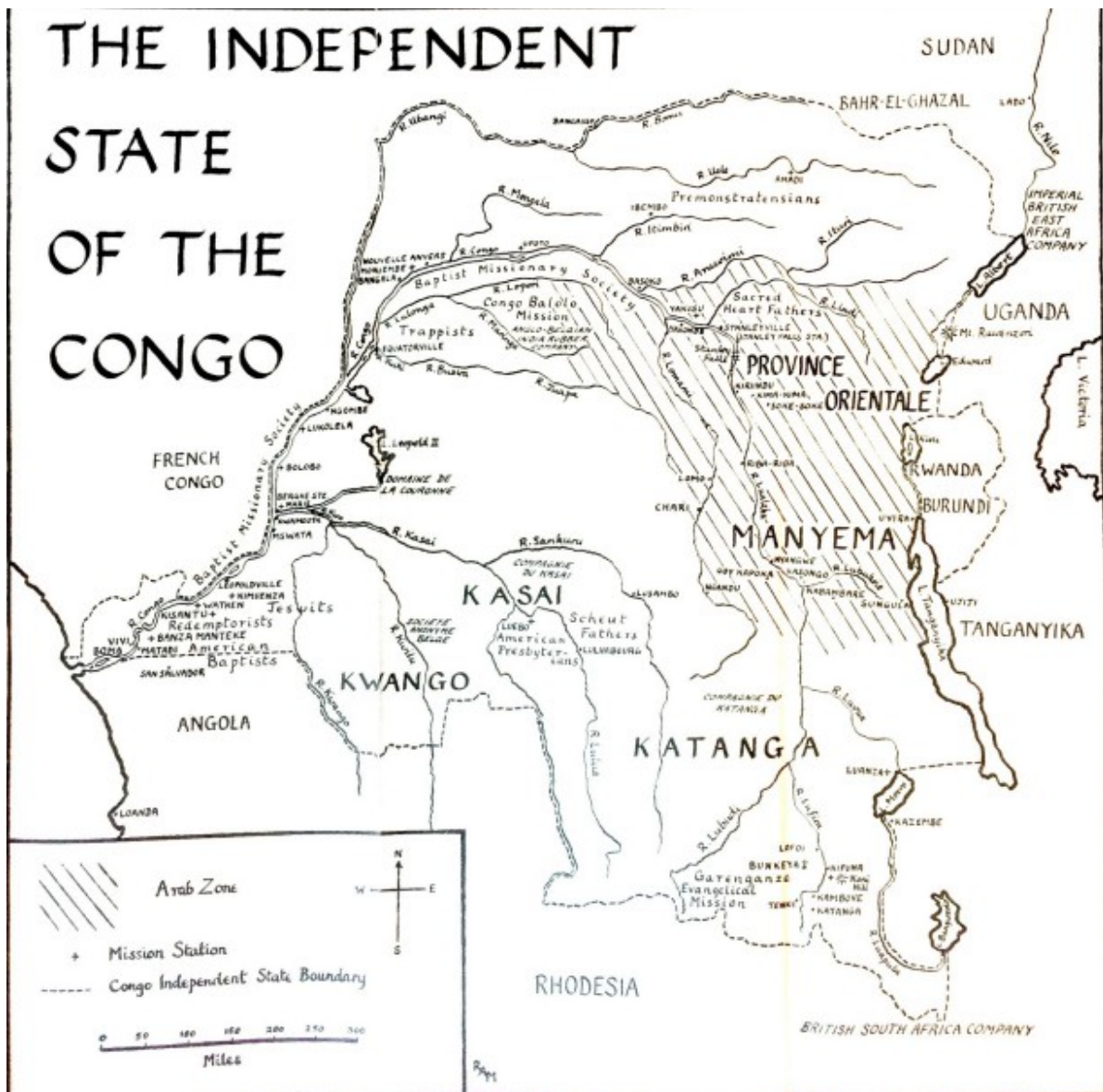
¹⁷ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 83.

¹⁸ De Leon, „The Conference at Berlin on the West-African Question“. str. 136.

¹⁹ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 85.

²⁰ Berriedale, Arthur, Keith. *The Belgian Congo and The Berlin act*. Clarendon Press, Oxford. 1919. str. 65.

²¹ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 85.

Slika 1. Karta Konga pod kontrolom Leopolda II.

4. Slobodna Država Kongo

4.1. Uspostavljanje Konga kao kolonije

Berlinska konferencija službeno je donijela Leopoldu II. upravu nad Kongom, ali uspostavljanje kolonijalističke vlasti započelo je već za vrijeme Stanleyevih ekspedicija. Leopoldova organizacija, zadužena za suzbijanje ropstva, već je od 1877. počela uspostavljati baze na rijeci Tanganyiki. Vrlo važan čimbenik u uspostavljanju kontrole u Kongu bio je Stanley. Stanley je, također, bio zadužen i za pronalazak područja na kojima će se uspostavljati baze, a teritorije koji su bili pod kontrolom plemenskih vođa otkupljivao je za nešto odjeće i alkohola.²²Također, svoj obol Stanley je dao kroz otkrića vezana za strukturu i način života naroda koji je naseljavao buduće Leopoldove kolonije. Shvatio je da narod nije predstavljao nikakvu značajnu prijetnju, odnosno, njihovo primitivno naoružanje koje se sastojalo od kopalja, lukova i strijela. Olakotni faktor Belgijski kolonijalista bio je da nije postojala nikakva organizirana vlast, odnosno, narod na tom području bio je etnički jako podijeljen s oko dvije stotine različitih etničkih grupa s različitim jezicima.²³

Najbitnija stavka za Leopolda II. bilo je financiranje. Gradnja infrastrukture na području sedamdesetak puta većem od Belgije bila je vrlo skupa. Belgijski monarh morao je financirati istraživače, brodove, plaćenike te je, jednostavno, ostao bez novaca, zbog čega se posvetio traženju zajmova. Jedni od financijera njegovog projekta u Kongu bile su abolicionističke organizacije koje je zavarao pričama o civiliziranju Afrike i misionarstvu. Veliku svotu novca dobio je na zajam od belgijske vlade, koja mu je pozajmila 25 milijuna franaka, pri čemu je morao obećati da će državi ostaviti Kongo nakon što umre. U konačnici, prašume, vrućine i bolesti otežale su gradnju infrastrukture. Glavni protok robe odvijao se parobrodima kroz rijeku Kongo, a sami parobrodi bili su prilagođeni za teške uvjete koje je afrički kontinent pružao, od sunčane zaštite do žičanih mreža koja su štatile putnike od domorodačkih strijela. Koliko su teški uvjeti za gradnju infrastrukture bili dokazuje nam gradnja pruge duge 220 kilometara čija je gradnja započela 1887. godine. Vrućine, težak teren, brda, komarci i tropske bolesti samo su neki od faktora koji su produžili njezinu gradnju sve do 1890. godine.²⁴

²² Cook, B. A. (2002) *Belgium: A History*. str 85

²³ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 62

²⁴Isto. str. 86-93.

4.2. Eksploatacija resursa

Područje oko rijeke Kongo, koje je Leopold II. dobio Berlinskom konferencijom, iznosi 2.345 kvadratnih kilometara. Izlaz na more je dugačak samo 40 kilometara te se spaja s rijekom Kongo. Slobodna država Kongo posjedovala je veliki ekološki diverzitet s mnoštvom šuma i vodom. Vrlo zastupljeni su bili mahagoniji, divlji kaučukovac, palme, plantaže banana, dok su čaj i pamuk imali ogromni agrikulturni potencijal. Životinjski svijet sastojao se od velikih i malih sisavaca, ptica i reptila, a ne smije se zanemariti ni veliko bogatstvo u rudama bakra, dijamanata, zlata, srebra i željeza.²⁵

Osim uspostavljanja infrastrukture i kontrole, bilo je potrebno kroz zakonske promjene i regulative uspostaviti kontrolu nad zemljom. Kongoanci su zemlju koristili pretežito za lov i ribolov te nije postojalo državno uređenje koje bi reguliralo i sprovelo gospodarske aktivnosti. Stoga je Leopold II., kroz serije novih zakona 1885. godine, omogućio sebi potpunu kontrolu nad tim zemljištima diljem Konga. Sustav koncesija donosio je pravo na zemljište i na radnu snagu u zakupljenom području, tj. privatne kompanije kupovale su i domorodačku radnu snagu koja je kroz cijelu Leopoldovu vladavinu bila izrabljivana do krajnjih granica.²⁶ Veliki priljev profita počeo se slijevati u džep Leopolda oko 1895. kada su bjelokost i guma postale vrlo tražene na svjetskom tržištu. Bjelokost je bila jedna od najtraženijih stvari koja se iz Afrike mogla eksploatirati. Upotrebljavala se za noževе, kugle za biljar, statue, klavire, šahovske figurice i dr. Prodaja gume i bjelokosti dovela je do velike zarade, a kako bi ista bila uvećana do krajnjih granica, Kongoanci su korišteni za rad uz brojne prijetnje i nasilje. Uništavana su im sela, uzimani su taoci, a sve u svrhu maksimizacije profita. Ključna sila za provođenje Belgijske kolonijalne eksploatacije bila je Force Publique, glavna vojna i policijska sila koje je kontrolirala svaki aspekt života u Slobodnoj Državi Kongo. Važno za napomenuti jest da je trgovanje robovima ukinuto, ali da je prisilni rad i sustav kažnjavanja uveden kao mjera kontrole unutar države.²⁷

Leopoldu II. veliku sreću donio je škotski veterinar John Dunlop. Dunlop je svom sinu na kotač bicikla stavio zračnicu od gume, što je posljedično dovelo do masovne potražnje i proizvodnje gume. Osim za gumenim kotačima, ogromna potražnja bila je za gumenim crijevima, brtvama i gumenim izolacijama telefona i električnih žica. Oko pola Leopoldovog

²⁵ Nzongola-Ntalaja, Georges. *The Congo from Leopold to Kabila – A People's History*. Zed Books, London, 2002. str. 27.

²⁶ Davidson, Basil. *Afrika u Povijesti: Teme i osnove razvoja*. Globus, Zagreb, 1974. str. 187

²⁷ Vanthemsche, Guy. *Belgium and the Congo, 1885-1980*. Cambridge University Press, Cambridge, 2012. str. 23.

Konga bilo je pod ekvatorskim šumama vrlo bogatih kaučukom, polimerom iz kojeg se dobiva guma. Naredbom Leopolda započela je masovna sječa i nabavka kaučuka još dok se mogao ostvariti monopol, odnosno prije nego li su plantaže u Latinskoj Americi počele davati kaučuk uništavajući belgijski profit. Podataka o Leopoldovim dobitcima nema, ali prema podacima privatnih kompanija, koje su držale koncesiju u tadašnjem Kongu, iste su ostvarivale profit čak do 700 posto. Trošak po kilogramu kaučuka iznosio je 1,35 franaka, dok se prodavao čak i do 10 franaka po kilogramu. Profit od 700 posto bio je moguć zbog toga što je guma zahtijevala samo rad i transport, a budući da je rad bio prisilan troškovi u tom pogledu bili su minimalni.²⁸

4.3. Brutalnosti i zločini

Kongoanska avantura belgijskog kralja Leopolda II. ubrzo je postala noćna mora za domorodce. Velika eksploatacija bila je moguća samo uz prisiljavanje stanovništva na rad. Leopold II. je iz svog izučavanja kolonijalizma i imperijalizma već znao da bez prisilnog rada neće biti mnogo profita pa ga je krenuo provoditi. Za njime su, naravno, i privatne koncesijske kompanije zloupotrebljavale Kongoance, a posebno su ostavili traga plaćenici poduzetničkog društva Anglo-Belgijske India Rubber kompanije (kasnije poznatog i kao Compagnie du Congo Belge). Pljačke sela, otmice žena, djece i staraca bile su metode koje su provođene u svrhu prisile sposobnih muškaraca na skupljanje kaučuka. Naravno, kazna za odupiranje ili nezadovoljavanje kvote postavljene od europskih kompanija rezultiralo je kažnjavanjem smrću ili sakaćenjem.²⁹

Hochschild navodi da su plaćenici dolazili u sela, uzimali svu hranu te sve vrijedno što su posjedovali, otimali žene i odvodili ih u zatvore. U zatvorima su žene nerijetko bile silovane, a zbog loše ili nepostojeće higijene često su umirale. Kako bi ih oslobodili, muškarci su morali zadovoljiti kvotu sakupljajući kaučuka. Donesu li dovoljno količine kaučuka, plaćenici im i dalje neće pustiti žene nego će tražiti još nešto zauzvrat (u većini slučajeva su to bile koze) i tek bi ih onda oslobodili. Samo sakupljanje kaučuka bilo je iznimno teško.³⁰ Guma se dobivala iz divlje loze prašumskog drveća koje je vrlo visoko. Da bi guma bila prikupljena, bilo je potrebno popeti se na stablo i odsjeći ju nožem i staviti u

²⁸ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 159.

²⁹ Cook, B. A. (2002) *Belgium: A History*. str. 85.

³⁰ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 161.

košaru. Skupljanje je bilo vrlo opasno, visina drveća je dosegala i do 30 metara, a vrlo često se znalo dogoditi da ljudi padnu i poginu. Naposljetku, Kongoanci su morali ići sve dublje u prašumu ne bi li našli dovoljno kaučuka kako bi zadovoljili agente kompanija.³¹ Teške muke proživljavali su tijekom sezone kada bi kaučuk narastao, a dokaz za to su brojna svjedočanstva. Često se znalo dogoditi da su stotine Kongoanaca padale od umora noseći uz rijeku resurse kolonijalnim agentima, no kompanije su ih uporno prisiljavale na težak rad koristeći privatne naoružane odrede opskrbljivane oružjem i municijom od strane Force Publique.³² Također, postojao je i Camp d' instruction, mjesto gdje se obučavalo vojsku i pripremalo za rad u vrlo teškim uvjetima.³³ Zabilježeni su i slučajevi kažnjavanja i sakaćenja. Mladiće su beskompromisno tukli puškama i bičevima, odsijecali su ruke, a opise muka koje Kongoanci morali pretrpjeti može se pronaći u knjizi Philipa Bloma koji prenosi svjedočanstvo svećenika Johna Harrisa.

„Poredani ... četrdeset mršavih sinova afričkog sela, svaki nosi svoju košaricu ispunjenu gumom, Naplata gume izvagana je i prihvaćena, ali ... potražnja iziskuje još četiri košarice. Zapovijed je brutalno kratka i oštra . prvog grešnika grabe četiri pohotna „krvnika“, bacaju ga na tlo, vežu mu ruke i noge, dok peti iskoračuje i donosi bič od pletene kože vodenkonja. Strelovito i bez prestanka bič zamahuje, a oštri nabrani vrhovi zarezuju se duboko u meso – iz leđa, ramena, i stražnjice, iz desetak drugih mjesta prska krv. Uzalud se žrtva izvrcé u stisku krvnika, a zatim bič zarezuje druge dijelove drhtavog tijela – u slučaju jednog od četiriju udaraca, u najosjetljivije dijelove.. „Sto udaraca bičem svakom“ činilo je četiri nepomična tijela krvavim i drhtavim na svjetlucajućem pijesku stanice za sakupljanje gume. Odmah nakon tog presudnog događaja, uslijedio je još jedan. U tom trenutku upravo je završio doručak, kad je jedan afrički otac požurio prema stepenicama trijema naše kuće i položio na zemlju dlan i nogu svoje male kćeri, koja nije mogla imati više od pet godina.“³⁴

Nagrada za ispunjavanje kvote bila je skoro pa nikakva. Kongoanci su dobivali komad odjeće, malo soli, sjeme i nož, koji im je zapravo i trebao za rad.³⁵

³¹ Rutz, Michael. A. *King Leopold's Congo and the „Scramble for Africa“, A Short History with Documents*. Hackett Publishing Company, Inc. Indianapolis, 2018. str. 12, 13.

³² Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 161, 163.

³³ Blom, Philipp. *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914*. prev. Goran Schmidt. Fraktura, Zagreb, 2015. str. 124.

³⁴ Blom, *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914, Str, 132*

³⁵ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 164

Povećanje međunarodne potražnje gume poticalo je kolonijaliste da vrše još veći pritisak na radnike te da im se kvota donesene gume povećava. Kongoanci su stoga puno vremena provodili skupljajući kaučuk te obavljajući poslove na koje su ih plaćenici prisiljavali. Naravno, provodeći vrijeme bogateći Leopolda II. i ostale privatnike, druge djelatnosti neophodne za njihov opstanak i život bile su zapuštene. Stoga se ne treba čuditi što je mnoštvo Kongoanaca umrlo od gladi ili bolesti koje su napadale iscrpljene organizme. Neka plemena su dizala neuspješne pobune što je vrlo često samo razjarilo kompanije koje su počele još više koristiti silu. Druga su plemena bježala u prašume kako bi se spasila od vjerojatne smrti.³⁶ Još jedan način otpora kongoanskih domorodaca bilo je namjerno izbjegavanje rađanja djece. Žene su bile primorane na takav čin zbog vrlo teških životnih uvjeta, nedovoljno hrane za preživjeti, ali i ostalih potrepština. Također im je bilo vrlo teško pobjeći od privatne vojske, koja je često znala silovati žene, ubijati ih i otimati.³⁷ Privatne kompanije i visokopozicionirane ljude zabrinjavala je takva situacija. Izvještaji s terena pokazivali su problem vrlo visokog mortaliteta uzrokovanog brojnim bolestima uključujući epidemije kozica i bolesti spavanja. Dodajući tome dugotrajan teški fizički rad te loše higijenske uvjete, razumljivo je da je došlo do smanjenja stanovništva s područja Konga. Analizirajući ove čimbenike, privatne kompanije, belgijska država i njezini agenti shvatili su da moraju ublažiti metode prisilnog rada što su naposljetku i učinili. Ipak, brutalnosti i zločini u nešto manjoj mjeri i dalje su nastavljeni.³⁸

³⁶ Kolar, Calvin, „Resistance in the Congo Free state: 1885-1908“ (2015), Honors Theses Paper399.

³⁷ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 232.

³⁸ Roes, Aldwin. „Towards a History of Mass Violence in the Etat Indépendant du Congo, 1885-1908.“ *South African Historical Journal*, Vol. 62 No. 4, 2010. str. 10,11.

Slika 2. Fotografija osakaćenog Kongoanca.

5. Kritika Slobodne Države Kongo

Leopoldovo ugnjetavanje Kongoanaca nije moglo dugo prolaziti nezapaženo. Najzaslužniji za predstavljanje javnosti slučaj Slobodne Države Konga bili su Britanci Roger Casement i Edmund Morel. Casement je radio kao britanski konzul u Kongu, a u javnost je izašao s izvješćem o svjedočenjima navodnog zlostavljanja domaćeg stanovništva kojeg su provodili kolonijalisti. Izvješće je prikazalo veliku pohlepu Leopolda II. i privatnih kompanija, zločina, sakaćenja, silovanja i brutalnih smaknuća. Edmund Morel je radio u kompaniji koja je prevozila bogatstva Konga, a u suprotnom pravcu je odvozila oružje i municiju. Morel je skupljao dokaze o Leopoldovom teroru u Kongu i prosljeđivao ih novinama diljem Europe te u SAD što je pokrenulo veliki medijski rat između Leopolda II. i Morelovih istomišljenika. Morel je nakon izlaska u javnost dobio masovnu medijsku pažnju i potporu, a počeli su se organizirati i brojni skupovi te prosvjedi protiv Leopolda II. i njegove vladavine u Kongu. Morel je počeo zadavati velike glavobolje Leopoldu koji je morao pronaći način kako okrenuti priču u svoju korist, s obzirom da je postojala sasvim izgledna mogućnost da će negativni dojam u javnosti posljedično stvoriti mnoštvo novih misionara po cijelom Kongu. Takva situacija nije odgovarala Leopoldu, pošto više neće moći ograničavati

kretanje misionara na područja gdje eksploatacije nema. Sljedeći korak koji je Leopold poduzeo bio je potkupljivanje novina i stvaranje predodžbe u medijima da su ljudi poput Morela i Casementa varalice, a njihove priče neistinite. Misionari koji su bili pod utjecajem moćnih kolonijalista vraćali su se s pričama o veselom narodu i radišnim službenicima koji se prema njima ponašaju dostojanstveno. Naravno, Leopold II. nije mogao skriti lošu sliku svoje vladavine u Kongu. Sve više ljudi izlazilo je u javnost, svjedočilo i donosilo podatke o načinu kolonijalnog upravljanja Leopolda II. dok si je, zbog niza inkriminirajućih optužbi, guverner Konga Paul Costerman oduzeo život.³⁹

Brojni svjetski uglednici, političari, književnici i ostali uključili su se u kritiku Leopoldove vladavine u Kongu. Prva osoba koja je javnosti istupila protiv Leopoldove vladavine bio je američki pukovnik George Washington Williams. Njegovo otvoreno pismo belgijskom kralju iz 1890. godine otvorilo je temu okrutne Leopoldove vladavine, u kojem je opisivao varanje domorodaca od strane Stanleya i njegovih pomoćnika koji su tvrdili da posjeduju supermoći koristeći modernu tehnologiju. Takav pristup utjerao je strah u domorodačka plemena koja su im prepuštala teritorije na kojima su kolonijalisti gradili baze za eksploatiranje. Također, naveo je i vrlo okrutno ponašanje prema Afrikancima, izrabljivanje u svakom aspektu života te je istaknuo da Leopold uopće nije gradio bolnice i škole kako je to svijetu obećao.⁴⁰ Važno je spomenuti i roman Josepha Conrada pod imenom *Srce tame*, koji opisuje posljedice kolonijalizma.⁴¹ Kritika je stigla i od poznatog književnika Marka Twaina. Twain je napisao pamflet *Soliokvij kralja Leopolda II.*⁴², sarkastični tekst u kojem autor brani Leopoldov režim te prikazuje belgijskog kralja kao ljutog čovjeka, ogorčeno zbog „nepravedne“ medijske pompe koja ga prikazuje kao zločinca. Twain je priložio i nekoliko fotografija smatrajući da je razvoj tehnologije, točnije fotoaparata, koja može „zamrznuti“ događaj najbitniji alat za dokazivanje onoga što doista Leopold II. čini u Kongu. Započele su i međunarodne istrage, a poseban značaj za cijeli je slučaj imalo uključivanje utjecajnih svjetskih političara, poput predsjednika SAD-a Theodora Roosevelta, u kampanju za razotkrivanje istine.⁴³

³⁹ Blom, *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914*, Str, 124, 127-129, 139-142.

⁴⁰ Hochschild (1999). *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*. str. 109-111.

⁴¹ Blom, *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914*, Str, 132,133.

⁴² *King Leopold's Soliloquy*, 1905.

⁴³ Cravetto, Enrico, ur. *Povijest 15. Kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. -1914.)*, Jutarnji list, Zagreb, 2008. Str, 578, 579.

5.1. Kraj Leopoldove vladavine Kongom

Pritisak javnosti na Leopolda II. osjetio se i u Belgiji. Velika kritika je dolazila iz svih političkih struja u državi. Liberali, socijalisti i katolici kritizirali su postupanja kralja. Stoga su interesne skupine počele ulagati u Kongu, procjenjujući da se strane sile neće uplitati što se, naposljetku, ispostavilo točno. Sukobi unutar države i pregovori za prepuštanje Slobodne Države Kongu belgijskoj vladi završeni su nakon velikog međunarodnog pritiska 1908. godine.⁴⁴ Belgijska vlada otkupila je od Leopolda II. njegovu afričku koloniju za 50 milijuna franaka. Leopold je već tada bio slab, a umire na svom glamuroznom imanju u Laekenu već sljedeće godine.⁴⁵ Nakon Leopoldove smrti, njegovi vjerni suradnici i visoki dužnosnici zataškavali su svoju odgovornost, odnosno svu su odgovornost pripisivali kralju. Leopold više nije bio popularan u Belgiji, no njegova ustrajnost u dobivanju kolonije donijela je Belgiji golemi profit i teritorij kojim je upravljala još pedesetak godina nakon njegove smrti.⁴⁶ Kada je preuzela vlast nad Kongom 1909., belgijska je država uvela određene reforme, s položaja su uklonjeni vjerni Leopoldovi suradnici te je ublažen prisilni rad. Međutim, prisilni rad je i dalje ostao veliki problem. Kongoanci su, pod izlikom održavanja infrastrukture, pokoji tjedan godišnje morali raditi potpuno besplatno, a takav se tretman nastavio sve do kraja belgijske kolonijalne vlasti u Kongu 1960. godine.⁴⁷

Kolonijalna vlast u Kongu nanijela je veliku štetu tamošnjem narodu. Kolonijalizam je ostavio željezničke pruge, blagi pravni sustav i prividnu demokraciju.⁴⁸ Glavna posljedica belgijskog kolonijalizma jest oduzimanje velikih resursa i smrt mnogih Afrikanaca. Kako Hobsbawm navodi, zločini u Kongu, koji su bili nepojmljivi za tadašnje vrijeme, doveli su do oslobođenja barbarizma među tobože civiliziranim ljudima. Takvi oblici mučenja i ubijanja proturječili su struji kojoj se svijet kretao još od sredine 18. stoljeća.⁴⁹ Većina demografa i povjesničara, prema podacima kojima raspolažu, procjenjuju da je Slobodna Država Kongo za vrijeme vladavine Leopolda II. izgubila oko pola svoga stanovništva, što je otprilike deset milijuna ljudi.⁵⁰

⁴⁴ Vanthemsche, Guy. „The Historiography of Belgian Colonialism in the Congo“. *The Journal of African History*, Vol. 49, No. 2 (2008). str. 91-92.

⁴⁵ Blom, *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914*, Str, 142.

⁴⁶ Davidson, *Afrika u Povijesti: Teme i osnove razvoja*. str, 91-92.

⁴⁷ Vanthemsche, „The Historiography of Belgian Colonialism in the Congo“. Str, 91

⁴⁸ Blom, *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914*, Str, 144

⁴⁹ Hobsbawm, E. J., *The Age of Empire 1875.-1914.*, First Vintage Books Edition, 1989. Str, 330.

⁵⁰ Hochschild, Adam. „Leopold II. – King of Belgium“. *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 30. 8. 2022. <https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium>

6. Zaključak

Pojmove *imperijalizam* i *kolonijalizam* prvenstveno vežemo uz velike kolonijalne sile kao što su Velika Britanija, Portugal, Španjolska i ostale, no potrebno je naglasiti da su i manje države imale velike kolonije kao što je primjer Leopolda II. i Belgije. Postepeno otkrivanje Afrike, ujedinjenje Njemačke i velika potražnja za kolonijama, iskoristili su moćnici manjih država poput Leopolda II. koji je sebi priskrbio koloniju. Leopold II. se u takvoj geopolitičkoj situaciji pokazao kao vrlo vješt i sposoban čovjek. Gradio je imidž dobročinitelja, sklapao je dogovore s velikim silama oko teritorija i bio je čovjek koji je od svoje kolonije napravio proizvod koji je prodavao za veliku cijenu cijelome svijetu.

Vladavina Leopolda II. u Kongu smatra se jednim od najbrutalnijih režima u povijesti. Leopold II. nikada nije mario za taj teritorij, dok postupanje prema domorocima nije bilo ideološki potaknuto u pogledu suzbijanja tzv. barbarstva. Belgijskom kralju isključivo je cilj bio eksploatirati zemlju do krajnjih granica. Pritom, on nikada nije posjetio tu zemlju. Nikada nije niti htio jer jedino je bilo važno da novac pristiže te da s tim novcem Leopold II. gradi monumentalne objekte po Belgiji i ojačava vlastitu moć. Način postupanja prema ljudima bio je određen isključivo mišlju o maksimalnom uvećanju profita. Unatoč mnoštvu resursa, većinu novca donio mu je krvavi kaučuk, odnosno guma, zbog koje su milijuni ljudi doživjeli strašnu i tragičnu sudbinu. Prisilni rad, mučenje, ubojstva, sakaćenja i otmice obilježja su Slobodne Države Kongo. Općenito se kolonijalizam od svojih početaka sastojao od ovih osobina - od španjolskih zločina u Južnoj Americi do britanskog istrebljenja australskih Aboridžina - no ovaj je poseban zbog pokrenute medijske kampanje i mnoštva dokaza usmjerenih protiv belgijskog kralja u obliku dokumenata, svjedočenja i fotografija.

Razvojem tehnologije ubrzao se prijenos informacija. Telefoni, telegrami i ostali načini prijenosa informacija početkom 20. stoljeća ubrzali su proces kraja vladavine Leopolda II. u Kongu. Medijska kampanja koju je pokrenuo Edmund Morel uzela je maha upravo zbog mogućnosti bržeg širenja informacija i fotografiranja zbivanja unutar kolonija, što je i Mark Twain označio kao krucijalnu stvar u rušenju Leopolda II. Unatoč Leopoldovoj moći i podmićivanju javnosti, njegovi kritičari zbog vlastite su predanosti uspjeli ogoljeti i osujetiti Leopoldov plan. Roger Casement, Edmund Morel, George Williams i Mark Twain najpoznatiji su kritičari i pokretači masa. Održavali su skupove za prestanak ugnjetavanja Kongoanaca. Leopold II. je, unatoč sukobu i problemima s javnošću, nastavio s

eksploatiranjem i glamuroznim životom u Belgiji. U trenutku kada je pritisak postao prevelik, prodao je Slobodnu Državu Kongo belgijskoj vladi za višemilijunski iznos. Potonje dokazuje koliko je i dalje bio moćan i snalažljiv, unatoč razotkrivanju njegovih zločina.

U 21. stoljeću, tema Leopolda II. i Konga je i dalje vrlo aktualna. Mogu se vidjeti brojne rasprave o tome je li on jedan od najvećih zločinaca ikada, te ga se svrstava u rang s ljudima poput Hitlera, Staljina i drugih. Belgiji je ostavio brojne građevine, parkove i muzeje, a njegovi su spomenici ostali prisutni u Belgiji sve do 2020. godine, kada su morali biti uklonjeni zbog pritiska javnosti.⁵¹

⁵¹ Pronczuk Monika, Mihir Zaveri. „Statue of Leopold II. Belgian King Who Brutalized Congo, Is Removed in Antwerp“. *The New York Times*, pristup ostvaren 5. 9. 2022. <https://www.nytimes.com/2020/06/09/world/europe/king-leopold-statue-antwerp.html>

Grafički prilozi

Slika 1. Karta Konga pod kontrolom Leopolda II. Izvor: Kolar, Calvin, „Resistance in the Congo Free State: 1885-1908“, Honors Theses, 2015., 4.

Slika 2. Fotografija osakaćenog Kongoanca. Izvor: „A Forgotten Genocide: The Congo Free State“. <https://www.sydneycriminallawyers.com.au/blog/a-forgotten-genocide-the-congo-free-state/>, pristup ostvaren 30. 8. 2022.

Literatura

Monografije

1. Blom, Philipp. *Vrtoglave godine – Europa, 1900.-1914.* prev. Goran Schmidt. Fraktura, Zagreb, 2015.
2. Berriedale, Arthur, Keith. *The Belgian Congo and The Berlin act.* Clarendon Press, Oxford. 1919.
3. Cook, Bernard. A. *Belgium - A History.* Peter Lang Publishing, Inc. New York, 2002.
4. Cravetto, Enrico, ur. *Povijest 15. Kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. -1914.),* Jutarnji list, Zagreb, 2008.
5. Davidson, Basil. *Afrika u Povijesti: Teme i osnove razvoja.* Globus, Zagreb, 1974.
6. Dunn, Kevin. *Imagining the Congo: The International Relations of Identity.* Palgrave Macmillan, New York, 2003.
7. Hobsbawm, E. J., *The Age of Empire 1875.-1914.,* First Vintage Books Edition, 1989.
8. Hochschild, Adam. *King Leopold's Ghost - A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa.* Mariner Books, Boston, 1999.
9. Nzongola-Ntalaja, Georges. *The Congo from Leopold to Kabila – A People's History.* Zed Books, London, 2002.
10. Rutz, Michael. A. *King Leopold's Congo and the „Scramble for Africa“, A Short History with Documents.* Hackett Publishing Company, Inc. Indianapolis, 2018.
11. Vanthemse, Guy. *Belgium and the Congo, 1885-1980.* Cambridge University Press, Cambridge, 2012
12. Witte, Els, Craeybeckx, Jan i Meynem, Alain. *Political History of Belgium – From 1830 Onwards.* ASP, Bruxelles, 2009.

Članci

1. De Leon, Daniel. „The Conference at Berlin on the West-African Question“. *Political Science Quarterly*, Vol. 1, No. 1. 2019.
2. Kolar, Calvin, „Resistance in the Congo Free state: 1885-1908“ (2015), Honors Theses Paper399.
3. Roes, Aldwin. „Towards a History of Mass Violence in the Etat Indépendant du Congo, 1885-1908.“ *South African Historical Journal*, Vol. 62 No. 4, 2010.

4. Vanthemsche, Guy. „The Historiography of Belgian Colonialism in the Congo“. *The Journal of African History*, Vol. 49, No. 2 (2008)

Internetski izvori

1. Hochschild, Adam. „Leopold II. – King of Belgium“. *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 30. 8. 2022. <https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium>
2. „Imperijalizam“. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 4. 9. 2022. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27200>
3. Pronczuk Monika, Mihir Zaveri. „Statue of Leopold II. Belgian King Who Brutalized Congo, Is Removed in Antwerp“. *The New York Times*, pristup ostvaren 5. 9. 2022. <https://www.nytimes.com/2020/06/09/world/europe/king-leopold-statue-antwerp.html>
4. „Treći svijet“. *Proleksis enciklopedija*, pristup ostvaren 4. 9. 2022. <https://proleksis.lzmk.hr/49169/>